

Κώστας Χ. Χρυσόγονος
Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου
Νομική Σχολή
Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ

Ερώτημα

Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης κ. Αλέξης Τσίπρας μου έθεσε το ερώτημα εάν είναι επιτρεπτή η υποβολή πρότασης δυσπιστίας ατομικά κατά υπουργού πριν από την παρέλευση εξαμήνου αφότου η Βουλή απέρριψε πρόταση δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης, μέλος της οποίας είναι ο υπουργός.

Απάντηση

1. Στην παρ. 2 του άρθρου 84 του Συντάγματος ορίζεται: *«Η Βουλή μπορεί με απόφασή της να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την Κυβέρνηση ή από μέλος της. Πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνο μετά την πάροδο εξαμήνου αφότου η Βουλή απέρριψε πρόταση δυσπιστίας. ...»*.

Το δεύτερο εδάφιο της παραπάνω διάταξης θέτει τον κανόνα ότι για να υποβληθεί πρόταση δυσπιστίας πρέπει να έχει παρέλθει τουλάχιστον εξάμηνο από την απόρριψη της προηγούμενης. Ο κανόνας αυτός έχει βεβαίως νόημα μόνον όταν πρόκειται για την υποβολή νέας πρότασης δυσπιστίας κατά της ίδιας κυβέρνησης. Είναι αυτονόητο ότι, εάν εντός του εξαμήνου ορκιστεί νέα κυβέρνηση, ουδόλως κωλύεται η υποβολή πρότασης δυσπιστίας κατά αυτής. Με άλλα λόγια, η εφαρμογή του κανόνα προϋποθέτει την ταυτότητα του καθ' ου η πρόταση.

Για τον ίδιο ακριβώς λόγο, ο παραπάνω κανόνας δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση υποβολής διαδοχικών προτάσεων κατά της κυβέρνησης συλλογικά και κατά μέλους της ατομικά, οπότε επίσης δεν συντρέχει ταυτότητα του καθ' ου η πρόταση. Όπως έχω υποστηρίξει σε ανύποπτο χρόνο, η εξάμηνη προθεσμία δεν εφαρμόζεται παρά μόνο για ταυτόσημες ως προς τον καθ' ου προτάσεις, έτσι ώστε η απόρριψη πρότασης δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης να μην εμποδίζει την υποβολή πρότασης δυσπιστίας κατά μέλους της πριν την

πάροδο εξαμήνου (*Κ. Χρυσόγονος*, Συνταγματικό δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα 2003, σ. 555).

Την άποψη αυτή, μολονότι είχε υποστηριχθεί παλαιότερα και η αντίθετή της (βλ. *Π. Παραρά*, Σύνταγμα 1975 – Corpus, τόμ. III, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σ. 203), επιβεβαιώνει και η πλέον πρόσφατη μονογραφία για την κυβερνητική ευθύνη που διαθέτει η ελληνική βιβλιογραφία. Σ' αυτήν αναφέρεται, επί λέξει, ότι «η προθεσμία αυτή δεν ισχύει, όταν η προγενέστερη πρόταση μομφής δεν αφορούσε το υπουργικό συμβούλιο στο σύνολό του ή τον πρωθυπουργό, αλλά μεμονωμένο μέλος της κυβέρνησης... Αν, δηλαδή, απορριφθεί πρόταση μομφής που στρέφεται κατά της κυβέρνησης, δεν παρεμποδίζεται η υποβολή νέας, που στοχεύει στην απομάκρυνση υπουργού, εντός του εξαμήνου» (*Ιφ. Καμτσίδου*, Το κοινοβουλευτικό σύστημα. Δημοκρατική αρχή και πολιτική ευθύνη, Εκδ. Σαββάλα 2011, σ. 267).

Εξάλλου, η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνεται κατ' ουσίαν και από δύο περαιτέρω επιχειρήματα, ένα τεολογικό και ένα συστηματικό. Καταρχάς, προφανής σκοπός της περί εξαμήνου διάταξης του άρθρου 84 παρ. 2 Συντ. είναι η διασφάλιση της κυβερνητικής σταθερότητας, η οποία όμως μόνον από ενδεχόμενη αποδοχή πρότασης δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης συλλογικά κινδυνεύει και όχι από την αποδοχή τέτοιας πρότασης ατομικά κατά υπουργού. Στη δεύτερη περίπτωση ο υπουργός υποχρεούται μεν σε παραίτηση, η συνταγματική ωστόσο θέση της κυβέρνησης συλλογικά ουδόλως θίγεται.

Περαιτέρω, από τη διάταξη του άρθρου 85 Συντ., σύμφωνα με την οποία «τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, καθώς και οι Υφυπουργοί είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της Κυβέρνησης και καθένας από αυτούς για τις πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του», προκύπτει ότι διακρίνεται σαφώς η ατομική πολιτική ευθύνη των μελών της κυβέρνησης έναντι της συλλογικής ευθύνης της ίδιας της κυβέρνησης (βλ., ενδεικτικά, *Ευ. Βενιζέλου*, Μαθήματα συνταγματικού δικαίου, 2^η έκδ., Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2008, σ. 559, *Κ. Μαυριά*, Συνταγματικό δίκαιο I, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2000, σ. 543, *Δ. Θ. Τσάτσου*, Συνταγματικό δίκαιο, τόμ. Β', Οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας, 2^η έκδ., Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1993, σ. 292 επ.). Επομένως, η απόδοση ατομικής πολιτικής ευθύνης με την υποβολή πρότασης δυσπιστίας κατά ορισμένου μέλους της κυβέρνησης είναι σαφώς διακεκριμένη έναντι της απόδοσης πολιτικής ευθύνης συλλογικά στην κυβέρνηση.

II. Σύμφωνα με το άρθρο 142 παρ. 3 του Κανονισμού της Βουλής, αν διαπιστωθεί ότι η πρόταση υπογράφεται από τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό βουλευτών, η Βουλή διακόπτει τις (νομοθετικές ή άλλες) εργασίες της και επακολουθεί η έναρξη συζήτησης της πρότασης. Η κατά τη διάταξη αυτή διαπίστωση γίνεται προφανώς από το Προεδρείο της Βουλής και η αρμοδιότητα του τελευταίου εξαντλείται σ' αυτήν. Ούτε στο άρθρο 142 ούτε στα άρθρα 11 και 12 και 14 του Κανονισμού, τα οποία καθορίζουν τις αρμοδιότητες του Προέδρου, των λοιπών μελών του Προεδρείου και της Διάσκεψης των Προέδρων, περιέχεται οποιαδήποτε πρόβλεψη περί δυνατότητας του Προεδρείου (ή της Διάσκεψης των Προέδρων) να απορρίψει το ίδιο πρόταση δυσπιστίας, επειδή κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας των μελών του Προεδρείου (ή της Διάσκεψης των Προέδρων) ή προσωπικά του Προέδρου η πρόταση αυτή δεν πληροί τις προϋποθέσεις των άρθρων 84 του Συντάγματος και 142 του Κανονισμού της Βουλής σχετικά με τον χρόνο υποβολής της. Μόνη αρμόδια να απορρίψει την πρόταση δυσπιστίας, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, είναι η Ολομέλεια της Βουλής, αφού εννοείται προηγηθεί συζήτησή της με τους όρους της παρ. 4 του άρθρου 142 του Κανονισμού της Βουλής.

Συμπέρασμα

Η απόρριψη πρότασης δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης δεν εμποδίζει την υποβολή πρότασης δυσπιστίας κατά μέλους της πριν την πάροδο εξαμήνου και πάντως μόνη αρμόδια να τη συζητήσει και στη συνέχεια να την απορρίψει είναι η Ολομέλεια της Βουλής, εφόσον η πρόταση φέρει τις υπογραφές τουλάχιστον του ενός έκτου του συνόλου των βουλευτών.

Θεσσαλονίκη, 30.03.2014

Κώστας Χ. Χρυσόγονος

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

Νομική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης